

ШЫН

Совет Эвилелиниң Коммунистг партиязының
Тыва область болгаш Кызыл хоорай комитеттериниң,
ажылчы чоннар депутаттарының область Советиниң органы

Совет Эвилелиниң Коммунистг партиязының Төп Комитединиң Пленумунуң дугайында ИНФОРМАСТЫГ ДЫННАДЫГ

Чоокта чаа Совет Эвилелиниң Коммунистг партиязының Төп Комитединиң Пленуму болуп эрткен. Пленум болза, чаккы тарылганың пүннелдериниң, тарылганың ажаалдазының дугайында, дүжүт ажаап алышыккынынга белеткелдин болгаш 1954 чылда көдээ ажыл-агый продуктуларын белеткээриниң планын күүседирин хандырап дугайында айтырыгны көргөн. Пленум бо айтырыгның талазы-биле ССРЭ-ниң Көдээ ажыл-агый министри эш И. А. Бенедиктовтуң, РСФСР-ниң Көдээ ажыл-агый министри эш П. П. Лобановтуң, ССРЭ-ниң Совхозтар министри эш А. И. Козловтуң, РСФСР-ниң Совхозтар министри эш Т. А. Юркиниң болгаш ССРЭ-ниң Белеткелдер министри эш Л. Р. Корнийцтиң илеткелдерин дыңнаан болгаш чугаалажып көргөн база чогуур доктаалды үндүргөн.

Часкы тарылганың түңнелдериниң, тарылганың ажаалдазының дугайында, дүжүт ажаап алышыккынынга белеткелдин болгаш 1954 чылда көдээ ажыл-агый продуктуларын белеткээриниң планын күүседирин хандырап дугайында СЭКП ТК-ның Пленумунуң 1954 чылдың июнь 24-те хүлээп алган доктаалы

Социалистг көдээ ажыл-агыйның бүгү адырлары улам ыңай күчүлүг көдүрериниң болгаш калбак херегел бараннарының бүдүрүлгезин көвүдериңиң талазы-биле Коммунистг партияның болгаш Совет чазактың боттандырып турар хемчеглери бүгү улуска чүдүлгүзүп дөткиткен болгаш ажыл-чыннарын, колхозчу тараачынының база интеллигенцияның ортузунда күш-ажылчы күчүлүг көдүрүлүшкүнү хайыңдырган.

Сөөлгү үениң дургузунда партия болгаш чазак көдээ ажыл-агый продуктуларының бүдүрүлгезин көвүдериңиң колхозтарның болгаш колхозчуларның материалдыг сонургалын бедидер талазы-биле элээн хөй чаа хемчеглери боттандырган. Ленин-дүңгунестин болгаш коопляның бүдүрүлгезинге идиг бээриниң талазы-биле хемчеглер доктаатынган.

Көдээ ажыл-агый улам ыңай быжыгларының талазы-биле партияның болгаш чазактың чоруктан улуг ажылы часкы тарылганы улам организастыг эрттирер болгаш көдээ ажыл-агый ажылдарының шынарын бедидер органы колхозтарга, МТС-терге болгаш совхозтарга берген. Тараа культуралары дык кыска хуусааларда эки шынарлыг тарытынган. Бо чылдың часкы тарылгазынга тарылганың база олуртуп тарыыр культураларының олуртулганың дөрбөлчин болгаш дөрбөлчин-уялчанч аргалары биле дугаарында калбаа-биле ажылгатынган. Чурт иштиңиң болгаш минералдыг удобренислер эки ажылгатынган.

Бо чылдың чазынында колхозтар болгаш совхозтар чазын тарыыр культураларының тарылганын күрүнү планын ажыр күүсеткен болгаш 1953 чылдыңдан 9,5 миллион гектар хөйү тараан. Тарылга шөлдерин дык калбарында база тарааның болгаш өске-даа көдээ ажыл-агый продуктуларының нити чылдазын көвүдериңиң социалистг көдээ ажыл-агыйды кайы хире хөй курлавырлар мөөнелинтен дээрзин база партия организастыяларының чогуур организастык ажыл-чорудулганы турда ол курлавырларны көдээ ажыл-агыйны улам ыңай күчүлүг хөгжүдүлгезин эрге-ажыктарына кайы хире кыска хуусаада ажылгалаче кирип болур дээрзин колхозтарның, МТС-терниң болгаш совхозтарның ол чедишикинери көргүзүп турар. 1953 чыл-биле дөңсүзгө чазын тарыыр тараа культураларының тарылга шөлдерин 6429 муң гектар көвүдээ, оң иштиде кызылгастың тарылгазы 3583 муң гектар, тараага хереглээр кукурузаның—756 муң гектар калбарган. Хөөниң тарылга шөлдерин эрткен чылдыңдан 354 муң гектар көвүдээ, база ол ышкаш чигир сөөккө, тарымал тоорук, нсгаалар, мал чөм болгаш силос культуралары хөй тарытынган. Колхозтар-биле керээлиг хүдээлгелерин күүседир талазы-биле МТС-терниң ажылы элжээн. Бо чылдың чазынында колхозтарда трактор ажылдары (чымчак андарылгага шылчидерге) эрткен чылдыңыга дөмөйлээрге 18674 муң гектар хөй чорутууган. Трактор ажылдарының шынары бедээ.

СЭКП ТК-ның Пленумунуң демдеглери болза, кур болгаш куруккан черлерни шингээдип алырының сорулгазы колхозчуларның МТС-тер болгаш совхозтар ажылдакчыларының, база ол ичинде хөй хоорай чоңунуң өзү дөткитчимзин алган болгаш чүгү улустуң херээк бозу берген. Партияның болгаш чазактың кыйгырынын ёзуугаар кур болгаш куруккан черлерни шингээдип алыры-биле 140 муң ажыл-агый МТС-терде болгаш совхозтарда барып, алдынче илдепкейлини-биле киришкен. Колхозтар болгаш совхозтар кур болгаш куруккан черлерге тараа культуралары тарышының талазы-биле күрүңүк оонаалдазын ажыр күүсеткен. Кур болгаш куруккан черлерге 2,3 миллион гектар тараа культуралары тарыыр планын тургаш, херек кырында 3,6 миллион гектарын тараан. Келир чылдың дүдүкчүлүгү элээр кур болгаш куруккан черлерни андарып турар талазы-биле ажылдар чедишикинниң чоруп турарына чаа черлерни шингээдип алырының районын 253, 1954 чылдың чазынында тарылгага тааржы колхозтарга муң гектар чер нити шөлдүг 124 тараа совхоз черлерини организастатынган. Кур болгаш куруккан черлерни шингээдип ап турар МТС-терге болгаш совхозтарга бо чылдың чазынында чедир 50 муң трактор, 15 аяк жүжүңе санаарга), 6300 трактор, машиналарын болгаш өске-даа дык хөй машиналарны, зерилгелерин болгаш материалдарын түп чедирген. Чүгүлө чурталганың болгаш теңиң орч-саваларын тударына безин үрүп берген чаа совхозтарга 400 миллион рубльди үндүргөн болгаш 250 муң дөрбөлчин метр чыгышчыларны чүдүрүп чоруткан.

шингээдип алыр дээш келген кадрларны ажылгаарын болгаш амдыралын таарыштыраары багай организастаан.

Тараалаң чаа совхозтарда тудуушкун оожум боттанып турар. Хөй сангыч ажылчыннар бар турда-ла, чангыс-ай бажынынын чынып, эптээриниң болгаш чурт иштиңиң тудуг материалдарын белеткээриниң талазы-биле ажыл багай организастатынган. ССРЭ-ниң Ыяш үлетпүрүнүн, министерствонуң буруузу-биле кур болгаш куруккан черлерни шингээдип алырының районнарыңче чангыс ай бажынынын чүдүрүп чорудары бүрүн четче эвес, техниктиг документация чок боттанып турар, ол чорук ол бажынынын эптэп тургузарын бергедедип турар.

РСФСР-ниң Министрлер Чөвүлелиниң, Казах ССР-ниң Министрлер Чөвүлелиниң, ССРЭ-ниң Көдээ ажыл-агый министрствонуң болгаш ССРЭ-ниң Совхозтар министрствонуң талазындан ажыл-херекти организастаарда болдунган четпестерин түңнелинде кур болгаш куруккан черлерни хуваап таарыштырарда алдаггалдар болуулаан, чүдээрге, чамдык районнарда андарар кылдыр үүрмек-биче болгаш сандаргай-башкаланчак участкаларны, а чамдыкта үнүш-дүжүткүр делгем эки улуг черлер турда-ла кужурланчак черлерни үндүрүп берип турган.

ССРЭ-ниң Көдээ ажыл-агый министрствонуң, ССРЭ-ниң Совхозтар министрствонуң, Автомашина, трактор болгаш көдээ ажыл-агый машина тудуунуң министрствонуң буруузу-биле техниканы бүрүн-четче эвес болгаш чогуур өйүдө эвес тургузар чорук болдунган. Ылаңгыч кур болгаш куруккан черлерни шингээдип алырының районнарыңче трактор андазынынын, тараа саялаларын, трактор кожугларын, автоцистерналарын, автозаправщиктерин, автомобильдиң көжүп чоруур мастерскаяларын болгаш нефть саваларын чүдүрүп чорудары дык багай организастатынган турган. Техниканы багай ажылганының фактылары бар, кур болгаш куруккан черлерни ажылдап кылырының шынарын дык каржызы-биле үрөп турар чоруктар бар, андарылга кылдыр, ширикти четче андарбас, илиртээш-кин чогуур өйүдө эвес болуп турар.

Центросоюз, РСФСР-ниң Министрлер Чөвүлели, Казах ССР-ниң Министрлер чөвүлели, Казахстан-ның КП ТК-зы, Алтай крайком болгаш крайкүүс-ком, партияның Чкалов, Саратов, Челябинск, Курган, Омск, Новосибирск, Кустанай, Кочкетав, Павлодар, Соңгу-Казахстан болгаш Акмолинск обкомнары база облкүүс-комнар кур болгаш куруккан черлерни шингээдип алырының районнарыңче садыгыны өй-шаанда калбарырыңче база совхозтар-ның болгаш МТС-терниң ажылчыларының, албан-хаакчыларының болгаш тускай эртемниглериниң амдыралын чогууру-биле хандыраарыңче эргежок чугула хемчеглерни албаан.

Автомобиль, трактор болгаш көдээ ажыл-агый машина тудуунуң министрствону тракторларның болгаш көдээ ажыл-агый машиналарының элээн хөй маркаларын бүдүрериниң талазы-биле оонаалгалары күүседир чорукту хандыраан деп СЭКП ТК-ның Пленуму демдегледип тур. Минскиниң трактор заводу онза четпес ажылдаан, оң уржундан көдээ ажыл-агыйга «Беларусь» деп тракторларны дужаарының планы күүсетинмезин.

Чуртун чөөн болгаш муруну-чөөн районнарынга кур болгаш куруккан черлерни шингээдип алыры-

СЭКП ТК-ның Пленумунуң доктаадыры болза:

I. Тарылга ажаалдазының талазы-биле

1. Бо чылын хөй-хөй колхозтарда болгаш совхозтарда көдээ ажыл-агый культураларының тарылга ажаалдазының талазы-биле ажыл эки организастатынган. Ыңчалза-даа чамдык областтарның болгаш районнарының партия, совет болгаш көдээ ажыл-агый органы тарва болгаш техниктиг культураларының, картофельдин, ногааларының болгаш өске-даа культураларының тарылгаларының ажаалдазын чорудар талазы-биле ажылга эргежок чугула куженишикинни тургуспаан, бок ашталгазының болгаш тарылганың одуруулар аразынын ажылдашыккынының шынарын хынавайып турар.

ССРЭ-ниң Көдээ ажыл-агый министрствону, ССРЭ-ниң Совхозтар министрствону, обкомнар, крайкомнар, эвилелдешкен республикаларның ком-партияларының ТК-лары, облкүүс-комнар, крайкүүс-комнар болгаш республикаларның Министрлер Чөвүлелери колхозчуларның, МТС-тер, совхозтар ажылдакчыларының болгаш көдээ ажыл-агыйның тускай эртемниглериниң куженишикинни бо чылын көдээ ажыл-агыйның бүгү культураларының бедик дүжүттүр алырының эң чугула чүлү болур тараа ажаалдазын чорударының талазы-биле ажылдары организастаарыңче мөөнөзери эргежок чугула. Одуруулар аразынын ажылдашыккынын, бок ашталгазының болгаш хөөниң, чигир сөөккө-анын, тарымал тооруктуң, кукурузанын, картофельдин, ногааларының болгаш мал чөм культураларының тарылгаларының чедишигилгезиниң талазы-биле ажылдары өй-шаанда бедик шынарлыг чорударын, а ол ышкаш сизген кезилдизин болгаш тараа культураларының ажаап алышыккынын үзүндө тараа ажаалдазының талазы-биле ажыл-агый (Улан-Удэ 2-ге армиде).

Часкы тарылганың түнелдериниң, тарылганың ажаалдазының дугайында, дүжүт ажаап алышкынынга белеткелдин болгаш 1954 чылда көдээ ажил-агый продуктуларын белеткээриниң планын күүседирин хандырап дугайында СЭКП ТК-ның Пленумунуң 1954 чылдың июнь 24-те хүлээп алган доктаалы

(Уланчым. Эгези I-ги арында).

дарын канчап-даа суларатпай тургаш, лен-долгунец болгаш конопля тарылгаларының ыяк ажаалдазын хандырап. Тараа ажаалдазын долу хемчээлге болгаш бүгү шөлдерге чер-черин байдандарына таарыштыр доктаатынган ыявыла чорудар агротехниктиг негелделерге шынгы дүүштүр чорудар.

Суттарылгалыг черлерге, техниктиг, ногаа культураларының болгаш көдээ ажил-агыйның өске-даа культураларының бедик дүжүттүр алыр сорулга-биле тарылгаларын өй-шаанда суттарын болгаш ыяк ажаар чорукту чорудары, суттарылга суун эң шын болгаш долу ажиллаар чорукту хандыра-рын партия, совет, көдээ ажил-агый болгаш суг ажил-агый органның хүлээди. Черлерни суггарарының болгаш кургадырының талазы-биле ажилдары чорударын дыка экижидер төлээде, суг ажил-агый органның тудуг материаллары-биле, машиналар-биле болгаш дерилгелер-биле хандыра-рының талазы-биле хемчеглерни боттандыра-ры болгаш оларны мергемкилдиг кадрлар-биле быжыг-лаары эргежок чутула.

Бо чылын колхозтар болгаш совхозтар дыка хөй шөлдерде кукурузаның, тарымал тооруктун, карто-фельдин, капустаң болгаш өске-даа чамдык культу-раларының тарылгазын болгаш олуртулгазын дөрбөлчин-улаачак болгаш дөрбөлчин аргалар-биле чорутканын хоблаштыр ол культураларының тарылгаларының механизастыг ажаалдазын өй-шаанда бедик шынарлыг чорударының талазы-биле машина-трактор станцияларының ролю болгаш харысалганы онза өскөн, МТС бүрүзү олуртуп та-рыыр культураларың олуртулар аразын трактор-биле ажилдарының планнарын чугаа чок күүсет-кен турар чорукту хандыраары эргежок чутула.

2. Күзүн ачтарган черлерге бок үнүштер үнерин болгаш кадыглынышкын болу бээрин болдурбайн, ол черлерни өй-шаанда ажилдаашкынын хандыра-рын ССРЭ-нің Көдээ ажил-агый министрствозун-га, ССРЭ-нің Совхозтар министрствозунга, пар-тия, совет болгаш көдээ ажил-агый органның хүлээди. Ачтарган черлерге көрүнүчү байданды-дан болгаш бок үнүштерин үнүп көзүңгө хамза-рыштыр күзүн чажып тарыыр тарааларың тарыл-газы эгелегиче чедир оларны культивастаарын бол-гаш илтиртээрин чорудар. Күзүн ачтарган ужура-луг черлерни ээлээн культураларың ажаап алышкы-нын озалдадып болбас болгаш оларны өй-шаанда ачтаргалары болгаш күзүн чажып тарыыр та-рааларга тарылга мурунуң ажилдаашкынын хан-дыраар.

3. Сөөлгү үениң дургузунда олуртуп тарыыр бол-гаш техниктиг культураларың тарылгазының үе-инде күш-ажылды организастаарының звеночу се-темазын чедир үнелес чорук бар болуп турарын, ол чорук тарылгаларга ээ-харысалга чок чорукка, оларны ажаалдазын баксырадырынга чедирин тур-арын болгаш бедик дүжүттүр алырынга колхозчу-ларың материалдыг сонургалын бедидеринге идиг

бербейн турарын СЭКП ТК-ның Пленуму шын эвес деп санап тур. ССРЭ-нің Көдээ ажил-агый мини-стерствозу, партия, совет болгаш көдээ ажил-агый органның колхозтарга будурлуг бригадаларын бү-гү хемчеглер-биле быжыглавышаан, ооң-биле калы олуртуп тарыыр болгаш техниктиг культураларың звенолары организастаарынга идиг бээр болгаш оларга быжыглаан участоктардан бедик дүжүттүр алырының херээнге бүгү хемчеглер-биле оларга ду-за көргүзүр ужурулу.

4. Көдээ ажил-агый культураларының хоралакчы-лары болгаш аарыглары-биле демисел дыка чет-пес организастатынган, ооң ужурунда сөөлгү чыл-дарың дургузунда элээн хөй районнарга көдээ ажил-агый культураларының хоралакчыларының болгаш аарыгларының неперээшкыни күштелген деп чүвени демдеглээр. Ындыг байдалдың кол чыл-дагаанының бирээзи болза, көдээ ажил-агыйның хоран химикаттар-биле мырынай четпес хандырты-ганы болуп турар. Химия үлетпүрүнүң министрство-зу хоран химикаттар будурерин көвүдөдириниң хер-ээнге идепкей чок чоруун көргүзүп турар болгаш оларга көдээ ажил-агыйның негелделерин хандыра-рының талазы-биле эргежок чутула хемчеглерни албайн турар.

ССРЭ-нің Көдээ ажил-агый министрствозу, ССРЭ-нің Совхозтар министрствозу болгаш олар-ның чер-чер органның көдээ ажил-агый культу-раларының хоралакчыларыңдан болгаш аарыглары-дан тарылгаларың камгалаарының талазы-биле ажилды кошкаткан, ол чорук шынгы каража кога-ралдарга чедирин, дүжүттү хөйү-биле чедир албас чорукка чедирин турар чорукту шыдажыр арга чок деп санаар. Берип турар хоран-химикаттар болгаш бар аппаратура бага ажилдаашкынын турар, тарылга-лар болгаш олуртулгалар ажилдаашкынын өй-шаанда чорутпайн турар.

Хоран химикаттары көдээ ажил-агыйның негел-делерин долдур хандырып турар хемчээлдерге буду-рерин болгаш бээрин хандырап сонгаарладып бол-бас хемчеглерин алырын Химия үлетпүрүнүң минис-терствозунга хүлээди.

Автомобиль, трактор болгаш көдээ ажил-агый машина тудуунуң министрствозу амгы үениң аппа-ратуразына көдээ ажил-агыйның хергелдерин эң эвээш хемчээлдерге безин хандырап турар, ол чор-ук көдээ ажил-агый үнүштериниң хоралакчылары болгаш аарыглары-биле чедириникиң демиселди чорударыңга база-ла улуг моондак болуп турар.

Көдээ ажил-агый үнүштериниң хоралакчылары болгаш аарыглары-биле демиселге машиналарын болгаш аппаратураны будурериниң болгаш көдээ ажил-агый бээриниң дугайында саналдары, көдээ ажил-агый культураларының хоралакчылары болгаш аарыглары-биле демиселдин талазы-биле албаны организастаарың талазы-биле саналдар-ны ССРЭ-нің Министрлер Чөвүлениниң көрүлденин-ге ийи ай хуусаа иштинде кирип келирин ССРЭ-нің курпланынга, Автомобиль, трактор болгаш көдээ ажил-агый машина тудуунуң министрствозунга, ССРЭ-нің Совхозтар министрствозунга хүлээди.

II.

Малды мал чөмөри-биле хандырап талазы-биле хемчеглер дугайы

ССРЭ-нің Көдээ ажил-агый министрствозу, ССРЭ-нің Совхозтар министрствозу, элээн хөй об-ластарың, крайларың болгаш республикаларың партия, совет болгаш көдээ ажил-агый органның колхоз болгаш совхоз бүрүзүңгө малды быжыг чөм суурун тургузарын ам-даа өзүлүк холга албаан, ол херекте сандаргай чоруктары чайлатпаан деп чүве-ни СЭКП ТК-ның Пленуму демдеглээр. Элээн хөй об-ластарың, крайларың болгаш республикалары-ның колхоз болгаш совхозтары чангыс чылдыг өбт-сигенериниң, силос культураларының болгаш корне-плодтарың тарылгазың планнарын күөсетпезин, тарылга ажаалдазын четпес чорудуп турар. Ылан-гыя Узбек ССР-ниң, Эстон ССР-ниң, Литва ССР-ниң, Куйбышев, Астрахань, Иваново, Калинин, Смоленск болгаш Ярославль областарың колхозта-ры мал чөм корнеплодтарың болгаш мал чөм ба-ча культураларының тарылгаларын багай чоруткан.

ССРЭ-нің Көдээ ажил-агый министрствозунуң, ССРЭ-нің Совхозтар министрствозунуң болгаш оларның чер-чер органның талазыңдан четпес удуртулганың түнелинде хөй-хөй колхозтар, МТС-тер болгаш совхозтар суген ажаалдазын чорудары-нга бо чылын база-ла багай белеткенди, ооң улуг озалдаашкы-биле эгелээ, сугени кезериниң бол-гаш сугени сарааттаарың аразында үзүктелини-кени болдурду, техниканы четпес ажиллап, кезил-дениң болгаш суген сарааттаарың талазы-биле ажилдарга колхозчуларың болгаш совхозтар ажил-чыларының күш-ажылын багай организастап турар. Казак ССР-де, Киргиз ССР-де, Ставрополь крайда, Саратов, Куйбышев, Сталинград болгаш Чкалов областарда суген ажаалдазың талазы-биле ажил-дар шыдажыр аргажок узамдыгып турар. Сибирь-ниң, Уралдың болгаш Прибалтикаң хөй-хөй кол-хозтары суген ажаап алышкынын чорударыңга ба-гай белеткенген.

Белорус ССР-ниң, Литва ССР-ниң, Кострома, Вологда, Смоленск, Калуга, Иваново, Новосибирск, Курган болгаш Молотов областарың колхозтары болгаш МТС-тери силос салырынга белеткелди ба-гай чорудуп, чаа силос тудуларың тудурың бол-гаш ам бар турарларың септелгениң планын күө-сетпейн турар болгаш силос кезикчилериниң септел-гезин дооспаан.

Колхозтарың болгаш совхозтарың мал чөмөри-биле хандырап, а ол ышкаш колхозчуларың күш-күлүптеринге мал чөмөри бээр сорулга-биле ССРЭ-нің Көдээ ажил-агый министрствозунга, ССРЭ-нің Совхозтар министрствозунга, чер-черин партия, совет болгаш көдээ ажил-агый органның, МТС-териниң, совхозтарың директорларың болгаш кол-хозтарың баштыр чертериниң хүлээди болза:

1. Суген ажаап алышкының талазы-биле:

а) суген ажаап алышкынын чорударының хер-ээнде МТС-терде, колхозтарда болгаш совхозтарда туруп турар четпестерин доран узуткаар, ойт-суген ажаап алышкынын эң эки хуусааларда хандырап болгаш чер болганга суген ажаалдазың ажилда-рын ойт-сугенерин кезериниң болгаш сугени сара-аттаарың аразында үзүктелиниң болдурбайн, тараа ажаап алышкынының эгезинге чедир доозар; арга-ыяш иштинде, демир болгаш чазагып оруктар хажызының диллиндектеринде, күрүениң чер фондузунуң болгаш күрүениң ыяш фондузунуң черлеринде бүгү-ле суген кезер черлериниң сугенин кезип алырын хандыраар;

б) суген ажаалдазың бүгү-ле машиналарын ойт-суген ажаап алырынга бедик будурукчулуг ажилдарын организастаар; ооң кылыр төлээде суг-ген ажаап алышкынының трактор агрегаттарында болгаш боду чоруур суген кезер машиналарда ажил-дарга дуржулгалыг трактористерни, машинистерни, эргежок чутула санын колхозчуларың болгаш сов-хозтар ажилчыларың, а ол ышкаш транспорт чет-пектерин өй-шаанда тускайлап бээр;

в) суген ажаап алышкынынга айт-биле суген ажаар машиналарын калбаа-биле ажиллаар, а ол ышкаш арга-ыяш иштинге, тулаалыг участоктарга, ылангыя кара көрүнүгү эвес куржаның об-ластарың болгаш республикаларыңга ойт-сугени хол кадыры-биле кезерин организастаар, а ол ышкаш ойт-сугенериниң ийги кезилдерин чорудары-биле чер болганга бирги ээлчегде, оймак черлерге суген кезер шөлдериниң эң эки участоктарын аңгылап бээр;

г) суген ажаап алышкынынга болдунар шаа-биле хөй санын колхозчуларың, совхозтар ажил-чыларың кириштерин чедип алыр, иштики ажил-агый болгаш өске-даа ийги чергениң ажил-дарыңдан суген кезилдизиниң үезинде колхозчулары-ны, МТС-тер болгаш совхозтар ажилдакчыларың хостап, эргежок чутула апарганда суген кезер брига-даларга хөй-нитиниң чөмөннелгезин колхозтарга болгаш совхозтарга организастап тургаш, мал чөм-нериниң белеткелгине оларның материалдыг сонур-галының хемчеглерин ажиллаары хандырап, мал чөмөриң белеткээринде ажиллап турар бүгү кол-хозчулар болгаш совхозтар ажилчылары хүүнүң ажил нормаларын долдур болгаш ажыг күөсеткен турарын чедип алыр.

Ажык күш чедиппейн турар колхозтарга бол-гаш совхозтарга суген ажаап алышкынының ажилдарыңа болгаш мал чөмөриң силостарыңга көдээниң күш-ажыл кылып шыдаар чонун, база кү-рүне будурлугтарың болгаш тудуларың ажи-лыңга каража болдурбайн, хоорайларың болгаш

хоорай хевирлиг суурларың чонун кириштерер;

д) Автомобиль, трактор болгаш көдээ ажил-агый машина тудуунуң министрствозунуң болгаш Кам-галал үлетпүрүнүң министрствозунуң удуртукчула-ры көдээ ажил-агыйга суген ажаалдазың маши-наларың болгаш оларга немелде кезектерин четпес кылып берип турарын шыдажыр арга чок деп са-нааш, айтынган министрстволар суген ажаап алышкынының машиналарың болгаш оларга не-мелде кезектерин будуреринде хожудаашкынын узуткаарынче хемчеглерин дүрген алырын база олар-ны МТС-терге, колхозтарга болгаш совхозтарга эң дүрген үндүрүп чорударын хүлээди;

е) 1953 чылда элээн хөй областтар, крайлар бол-гаш республикалар күрүениң суген белеткээшкенин чорударыңга улуг четпестерин болдурганың түднө-линде күрүңге суген дужаарың планнары күө-сетимиз. Колхозтар күрүңге бирги кезилдизиниң сугенин дужаарын, күрүңге суген дужаарының планын болгаш МТС-тиң ажилдааны дээш натура төлөвирин доктаатынган хуусааны иштинде колхоз бүрүзүңгө чугаажок күөсеткен турар чорукту ханды-раарын Белеткелдер министрствозундан, чер-черин партия, совет, көдээ ажил-агый болгаш белеткел органнырыңдан негээр.

2. Малды шыктыг чөмөриң будурерин көвүдө-дириниң талазы-биле:

а) мал чөмөриң силостарының доктаатынган планын күөседиринге эргежок чутула хемчээлдерге силос суургаларының, иштин ыяштап кылган оңгар-ларың болгаш траншеяларың тудуунче онза ки-чээгенин салып тургаш, бүгү колхозтарга болгаш совхозтарга силос салышкынын эгелегиче чедир силос тудуларың септээрин болгаш чаа силос ту-дугларың тударын хандыраар, а силосаашкының доктаатынган планы силоска долу хергелди хан-дырабайн турар болгаш салышкынын көвүдөдир аргалыг черлерге нитиниң мад ажылының силоска долу хергелдин болгаш колхозчуларың хуу өнчүзү болуп турар мал чөмөриңге оларга силос бээрин барымдаалап тургаш, силос тудуларың кылыр. Силос тудуларың тудурың болгаш септээриниң талазы-биле ажилдарга МТС-терде бар чер оңгар-лаар машиналарың, эң бөдүүн четпектерин болгаш механизацияның өске-даа четпек херекселдерин ажиллаар, колхозтарга болгаш совхозтарга силос тудуларың тудуунга оларның тус бүрүзүңүң кол программазының күөседизинге каража болдурбайн тургаш, үлетүр, тудуг болгаш өске-даа организа-цияларың база будурлугтарың чер казар маши-наларың кириштерер эргени чер-черин совет ор-ганнырыңа тыпсыр;

б) силос кылырыңа тарытынган бүгү культу-раларың өй-шаанда ажаап алышкынын болгаш силосаашкынын, черлик-оыт сугенерин, а ол ыш-каш кукуруза сытырын, чигир сөөкларың, багча болгаш ногаа культураларың сытырын болгаш бтүрүлериң силостарың организастаар;

в) МТС-терде, колхозтарда болгаш совхозтарда бар болуп турар бүгү-ле силос кезикчилерин эң улуг-биле ажиллаарынче онза кичээгенин салыр. Колхоз бүрүзүңгө силосту өй-шаанда салырын хандырап чорукту барымдаалап тургаш, силос комбайның болгаш трактор-биле суген кезикчилерин ыяш-бээр чорударының графигин МТС-терге доктаадып тургу-зар;

г) мал чөмө корнеплодтарың болгаш мал чөм ба-ча культураларың өстүрүп үндүрерин чедир үнелес чорукту узуткаар болгаш оларны чер бол-ганга эки ажаар чорукту хандыраар, мал чөм кор-неплодтарың болгаш мал чөм багча культураларын өй-шаанда ажаар болгаш шыгжадалга салыр чорук-ту чорудар;

д) колхозтарга болгаш совхозтарга силос суурга-ларың, силос тудуларыңга кезектерин, а ол ышкаш цементини, ыяшты болгаш тудугта берлинген өске-даа тудуг материалдарын өй-шаанда долдур бээр чорукту хандыраар ССРЭ-нің Тудуг материалла-рының үлетпүрүнүң министрствозунга, ССРЭ-нің Ыяш үлетпүрүнүң министрствозунга болгаш Цен-тросоюзка хүлээди. ССРЭ-нің Тудуг материалла-рының үлетпүрүнүң министрствозу 1955 чылдан

эгелээш колхозтарга болгаш совхозтарга силос ту-дугларының тудуунга хергелээр кезектерин, демир-бетон плиталарың болгаш блоктарың будурерин организастаар.

3. Саван ажаап алышкынының талазы-биле:

а) саван бөлүкчүлүг комбайның эжылын хандыраар, улам ыяшты ажилдаашкына ховуну өй-шаанда хостаары болгаш мал чөмөриңге ажил-лаар саван болгаш өске-даа мал чөмө үрмек саван-вары ажаарын хандыраар твээде комбайн-биле ажаап алышкының соон дары саваны доп-до-раан сарааттаарын организастаар;

б) саваны болгаш мал чөмө өске-даа үрмек саванының өй-шаанда ажаары-биле бүгү МТС-терге болгаш совхозтарга бөлүкчүлүг, волокуша-лары, сараат салыкчыларың болгаш өске-даа чет-пектерин белеткээрин организастаар.

4. Мал кыштак-ладышкынынга белеткелдин тала-зы-биле:

а) бүгү колхозтарга болгаш совхозтарга малдыч бап санын бүрүң камгалаар база ооң продуктулуун бедидерин чедип алыр төлээде бо чылын мал кыш-так-ладышкының белеткелдин өй-шаанда кылыр болгаш чедириниң эрттирер;

б) колхозтарга болгаш совхозтарга чер-черин тудуг материалдарың—ыяшты, туубуну, чугайны, черепицаны, оонак болгаш өске-даа чүдүлериң белеткээрин база будурерин организастаар; малдыч турум азырал дежээлинге чедир чаа кажаларың тудуун болгаш мал ажылының бар кажаларың—инек кажаларың, бызаа кажаларың, хапан кажаларың, хой кажаларың, куш кажалары-ның болгаш оон-даа өскөлериң септелгезин дооз-ар, ал сорулга-биле тудугтуң доктаамал бригада-ларың тургузар;

в) МТС-териниң күштери-биле тудуг материалла-рың өөртүрүңгө, ыяш дилеринге болгаш мал ажи-лының кажаларың тудуунуң талазы-биле өске-даа ажилдарын чорударыңга, а ол ышкаш мал ажи-лының фермаларың механизастаарының талазы-биле дерилгелерин эптээринге бүгү хемчегтиң дузалам-чызы колхозтарга көргүзөр;

г) колхозтарга болгаш совхозтарга малдыч бар чөмөриң шын шыгжаарын болгаш камың ажил-лаарың хандыраар, мал кыштак-ладышкыны эгеле-гиче чедир мал ажылының фермаларыңче малдыч бөдүүн чөмөриң эргежок чутула хемчээлге өөртүп чедирер, мал чөмөриң чүтлө белеткетиңге хевирге турда, малды чөмөриң организастаар, ооң кы-лыр төлээде мал чөмө болбазырадыр бүгү-ле бар машиналарың, запарикитери болгаш өске-даа ус-тановаларың база дерилгелерин ажиллаар;

д) ышкы оदारларың участоктарыңга колхоз бол-гаш совхоз бүрүзү сугениң болгаш өске-даа бөдүүн чөмөриң камгалап курлавырларың эргежок чуту-ла хемчээлдерге тургузарын хандыраар, а суген кезер черлер чедиппес болза, сугени өй-шаанда өөртүрүп организастаар, ыңчаарга ол курлавыр-ларың малды таарыштыр тургусканын барымдаа-лап, кышкы оदारларың участоктар айы-биле ху-ваап, нургулайында дыгый кыска хевирге өөртүп чедирер.

Малды кышкы оदारларга мал чөмөри-биле, суг-биле, кажалар-биле, а ол ышкаш ветеринар ханды-рылганы-биле хандыраар дугайында партия, совет болгаш көдээ ажил-агый органның өй-шаанда сагыш салыр ужурад. Кышкы оदारларга малды ажаап каларары-биле зоотехниктер баштаан, ол ажил херекти билер эң дуржулгалыг колхозчулар-ны тускайлап бээр.

Областарың, крайларың болгаш республикалар-нын партия, совет болгаш көдээ ажил-агый ор-ганның удуртукчулары малдыч хостаашкынын бол-дурбас төлээде оларларда мал кыштак-ладышкы-ның байдалыңга хамарыштыр үргүлчүңгө хайгаа-ралын тургузар хүлээлгелиң. Кышкы оदारларга мал ажаарың талазы-биле ажилдарда туруп турар кадарчыларың болгаш өске-даа колхозчуларың материалдыг болгаш культурутуг чуртталга ханды-рылганы экижидер дээш шынгы хемчеглерин алыр.

III.

Дүжүт ажаап алышкынынга белеткелдин болгаш ону эрттирериниң дугайы

Дүжүт ажаап алышкыны болза, көдээ ажил-агыйда ажилдың эң чутула, сөөлгү үе-чадазы болур. Күрүңгө тарааны болгаш көдээ ажил-агыйның өске-даа продуктуларың дужаарың планын чедир-киниң күүседирин, колхозтарың болгаш совхозтар-ны боттарының эки шынарлыг үрезинери-биле, нитиниң малын мал чөмө тараалар-биле, шыктыг чөмөри-биле хандыраар, колхозтарың нити ажил-агыйн быжыглаары болгаш колхозчуларың ма-териалдыг чаагай байдалын бедидер ажаап алышкынының бүгү ажилдарын өй-шаанда бедик шынарлыг чорударыңдан хамаржыр.

Бистиң чуртувустуң көдээ ажил-агый бирги чер-генин техникамы-биле чөмөргөткөнгө, ол чорук ажаап алышкының кол ажилдарын, хамыктын мурунда тараа ажил-агыйыңда ажилдары ме-ханизастаар арганы берип турар. 1954 чылдың дүжүт ажаап алышкынынга МТС-тер болгаш совхозтар 350 муң ажыг комбайның, 33 муң хире льно-тербеляларды болгаш льнокомбайныларды, 11 муң сөөккомбайныларды, көвөң ажаар 24 муң аякч машиналарды, картофель ажаар 10 муң хире комбайныларды, тараа арылгаш хөй саныг өске-даа машиналарды болгаш механизмерлиг болур. Машина-трактор станцияларында, совхозтарда бол-гаш колхозтарда ам бар техниканы долдур ажил-лаарын хандырып болгаш бүгү көдээ ажил-агый культураларың дүжүт ажаап алышкынын чедир-киниң чорудуп шыдаар аргалыг удуртукчу ажилдакчыларың болгаш тускай эртемчилерин мергемкилдиг кадрлары, а ол ышкаш дуржулгалыг механизирлер кадрлар бар.

Ооң-биле калы хөй-хөй областтарда, крайларда болгаш республикаларда септелгени өй-шаанда бол-гаш эки шынарлыг чорутпайн база машиналарың багай аңгылап турарының ужуруңдан ажаап

алышкы ажилдарын механизастаарың болгаш дүжүт ажаап алышкынын кыска хуусааның ишти-нде эрттирериниң талазы-биле бар болуп турар улуг аргалар четпес ажиллатылып турар. МТС-терин болгаш совхозтарың хөй нуруузуңда машиналары дүжүт ажаап алышкынынга белеткээриниң талазы-биле ажиллаар бо чылын база-ла четпес чорутуу-п турар. Ылангыя Молдав ССР-ниң, Казак ССР-ниң, Белорус ССР-ниң, Литва ССР-ниң, Узбек ССР-ниң, Азербайджан ССР-ниң, Сталинград, Саратов, Куй-бышев, Великие Луки, Новгород, Псков, Тамбов, Ульянов областарың машина-трактор станцияла-рында болгаш совхозтарында комбайныны бол-гаш өске-даа ажаап алышкынын машиналары дү-жүт ажаап алышкынынга белеткээриниң талазы-биле ажил онза четпес чоруп турар.

1953 чылда дүжүт ажаап алышкынын чорудуп турарының үезинде туруп турган адалдакчылар болгаш четпестерин каттап чорукту болдурба-рынче ССРЭ-нің Көдээ ажил-агый министрство-зунуң, ССРЭ-нің Совхозтар министрствозунуң, об-ластарың крайларың болгаш республикаларың партия болгаш совет органнырың кичээгениң СЭКП ТК-ның Пленуму утландырып, база ажаап алышкынын үезинде тараа чидирлигериң сагыш амыр кээр чорукту иштирлиги-биле узуткаарын, бүгү материал-техникти четпек-херекселдерин белет-кээрин эң дүрген доозар, дүжүт ажаап алышкы-нын чидир чыжа организастыг калбартыр бол-гаш чедириниң эрттирер, күрүңге тараа дужаарын, колхозтарың болгаш совхозтарың бот-тарыңга эки шынарлыг үрезинер уруп алырың планын өй-шаанда күөсетер, эргежок чутула мал чөмө болгаш камгалап фондуларың тургузар, а ол ышкаш дүжүт ажаап алышкынының үези-биле (Уланчым 3-кү арында).

Часкы тарылганың түңнелдериниң, тарылганың ажаалдазының дугайында, дүжүт ажаап алышыкынынга белеткелдин болгаш 1954 чылда көдээ ажыл-агый продуктуларын белеткээриниң планын күүседирин хандырап дугайында

СЭКП ТК-ның Пленумунуң 1954 чылдың июнь 24-те хүлээп алган доктаалы

(Уланчымы. Эгези 1—2 арында).

капсырлажы бээр бүгү-ле көдээ ажыл-агый ажылдарын өй-шаанда чорудар чорукту хандыраары негеп тур.

ДУЖУТ АЖААП АЛЫШКЫНЫНГА БЕЛЕТКЕЛДИН БОЛГАШ ОНУ ЭРТТИРЕРИНИҢ ТАЛАЗЫ-БИЛЕ

1. ССРЭ-ниң Көдээ ажыл-агый министрствоозунга, ССРЭ-ниң Совхозтар министрствоозунга, областтарның, крайларның болгаш республикаларның партия, совет болгаш көдээ ажыл-агый органның, МТС-териниң совхозтарның директорларынга болгаш колхозтар баштаар черлеринге хүлээдири болза:

а) септелгениң шынары дээш хүн-бүрүнүң хыналдазын тургузуп тургаш, ажаап алышкын ажылдары эгелегиче чедир бүгү-ле комбайннарны, тракторларны, жаткаларны, молотилкаларны, шимчедикчилерни, хөөк ажаар, лён ажаар, свёкла ажаар, картофель ажаар болгаш тараа арыглар машиналарны, автомашиналарны база өске-даа транспорт болгаш ажаап алышкын чепсек-херекселдерин септээрин болгаш белеткээрин доозар хемчеглерин алыр;

б) ажаап алышкын эгелегиче чедир ийи недаядан ораттайын комбайн агрегаттарын комбайнлар-биле, комбайнларның дузалакчылары-биле, трактористер-биле, комбайннарга ажилдаар колхозчуларның болгаш ажилчыларның доктаамал составы-биле четчелээр, а ол ышкаш тарааны үзүктел чокка дажып чедирер, кывар чүүлү болгаш сугну сөөртүп кээп турар эргежок чугула транспортту тускайлап бээр. Бүгү комбайннар тарааны олда черинге чүдүр тускай херекселдер-биле, тараа ызырындар чүүлдер-биле дерин болгаш чыдылган тараалары ажаар херекселдерин белеткээр. Комбайнның агрегат бүрүзүн эргежок чугула херекселдер-биле, заправка инвентары-биле болгаш өртке удур херекселдер-биле деринер;

в) ажаап алышкын үезинде комбайннарның болгаш тракторларның соксаал чок ажилдарын хандыраары-биле четчир санныг септелгениң көжүп чоруур автомастерскаяларын дерип, оларны септелге ажилчыларының мергежилди калдыры-биле четчелээр. Көжүп чоруур мастерскаяларын эң ажыктыг немелде кезектер-биле, тус-тус белдирлер-биле болгаш херекселдер-биле хандыраар;

г) кывар чүүлү өскээр чарыгдарын болдурбайн, ажаап алышкынга, тараа дажырынга болгаш ажаап алышкын-биле капсырлажы бээр өске-даа ажилдарын күүседиринге хереглээр четчир хемчээлди кывар чүүлү болгаш чар материалдарын МТС-терге болгаш совхозтарга өй-шаанда сөөртүп чедирерин болгаш мөөнээрин хандыраар;

д) колхозтарга болгаш совхозтарга тарааны түр шыгжаарында болгаш арыгларга четчир санныг шаңнарын, серилерин белеткээр, тараа шыгжаар черлерин тараа арыглар машиналарын, херекселдерин болгаш саваларын дезинфекцияларын чорудар. Бүрүн септеп доозарында аңгыда, ылаңгыя өл-шыктыг районнарның колхозтарыга болгаш совхозтарыга четчир санныг серилги шаңнарын тудар. Шаңнарын эргежок чугула тараа арыглар машиналар-биле, деңзилер-биле, чүдүрүкчүлөр-биле болгаш өске-даа тараа арыглар машиналар биле, а өл-шыктыг районнарга — тараа кургадыкчылары-биле деринер, тарааны арыглар, кургадык болгаш чүдүрер талазы-биле ажилдарның бүгү чорудулгаларын эң улуу-биле механизастаарын хандыраар, шаңнарга тараа арыгларның комплекслик механизациязының талазы-биле муракчы колхозтарның болгаш совхозтарның дуржулгазын калбаа-биле негептердир.

2. ССРЭ-ниң Көдээ ажыл-агый министрствоозунга, ССРЭ-ниң Совхозтар министрствоозунга, эвилелдешкен республикаларның компартияларының, ТК-ларының, райкомнарга, обкомнар, республикаларның Министрлер Чөвүлелдеринге, крайкүүскомнарга болгаш облкүүскомнарга хүлээдири болза:

а) дүжүт ажаап алышкын эгелегиче чедир колхоз болгаш совхоз бүрүзүнге, колхозтарның бригадаларына, совхозтарның салбырларына болгаш фермаларына ажаап алышкынын, күрүнеге тараа дажырының болгаш ажаап алышкын-биле капсырлажы бээр ажилдарын чорударының, тарып олуртуруп культураларының тарылгазының болгаш күзүн аңдарган черлерин ажаалдазының, мал чөмөрүн белеткээриниң, күзүн чажып тарыыр культуралар тарыыр чайын аңдартымаан черлерин аңдарының, тараа хооруннарын тура тыртарының, күзүн чажып тарыыр тарааларын тарырының, күсүк чер аңдарышыкынының болгаш өске-даа ажилдарының ажилчын плашнын тургузар. Тараа ажаап алышкын эгелегиче чедир участка бүрүзүн комбайнларның көрүп хүлээп алырын хандырышыаан, комбайн агрегаттың бүрүзүнге тараа участкаларын натура хевээрзин быжыглап бээр, ажилдарының болгаш комбайн агрегаттарының ыңай-бээр баарының графинин чогадып кылар болгаш бадылаар;

б) колхоз болгаш совхоз бүрүзүнге чагаайдып туттунаган хову турлагларын деринер, ховуда ажилдап турарларга хөй-ниити чөмөнелгезин, үлөтүр барааннарның салдылаашкын-биле болгаш культура-массалыг ажил-биле хандыраарын организастаар.

Ажаап алышкын болгаш өске-даа хову ажилдарына херээженнерниң киржилгезинге эргежок чугула таарымчалыг байдалдарын тургузар сорулга-биле уруглар садтарының болгаш яслилериниң четкизин улгатырып база оларның дүн-хүн иштинде ажилдарын организастаар.

3. Дүжүт ажаап алышкынынга колхозтарның, МТС-териниң болгаш совхозтарның чедириниң белеткелди хандыраар болгаш ажаап алышкынга материал-техниктиг чепсек-херекселдерин белеткээр төлөөде ажаап алышкын эгелегиче чедир ажаап алышкын ажилдарына болгаш көдээ ажыл-агый продуктуларының күрүне дужаалгаларына колхоз, совхоз болгаш МТС бүрүзүңү белеткөөрүгүң хыналдазын чорудар, хыналдазын түңнелдерин пар-

тияның райкомнарына, райкүүскомнарга көрүп, илгеритинген четпестерин чыйладыры-биле хемчеглерин өй-шаанда алыр.

4. Дүжүт ажаап алышкынының болгаш тараа белеткелдериниң үезинде МТС-терин, совхозтарын, колхозтарын, заготзернонуң болгаш союззаготтранстың пункттарының нефть продуктулар-биле үзүктел чок хандыраар сорулга-биле нефть базаларына кывар чүүлү болгаш чар материалдары шын хуваары дээш шыгыны контрольно-тургуслушаан, ажаап алышкын ажилдарына болгаш тараа дажыгларына оларны өй-шаанда сөөртүп чедирген турар чорукту хандыраарын ССРЭ-ниң нефть үлетпүрүнүң министрствоозунга, Орук харытсаа министрствоозунга, Далай болгаш хөм флотунуң министрствоозунга хүлээдири.

5. Автомобиль, трактор болгаш көдээ ажыл-агый машина тудуунуң министрствоозу, Камгалал үлетпүрүнүң министрствоозу болгаш чамдык өске-даа министрстволар база ведомстволар комбайннарны, тараа арыглар машиналарын, тараа кургадык база өске-даа ажаалга машиналарын болгаш механизмдерин, ылаңгыя ол машиналарын септээринге хереглээр немелде кезектерин болгаш материалдарын бүдүрериниң болгаш МТС-терге, заготзернонуң пункттарынык, колхозтарга болгаш совхозтарга чүдүрүп үндүрериниң талазы-биле онаалгаларын өй-шаанда күүседир чорукту хандыраарын турарын, ол чорук МТС-териниң, колхозтарның болгаш совхозтарның дүжүт ажаап алышкынынга белеткелдинге бергедээшкенин тургузуп турарын шыдажыр аргажок деп СЭКП ТК-ның Пленуму санап тур.

Тракторларын, комбайннарны болгаш өске-даа ажаап алышкын машиналарын, оларга немелде кезектерин, ыяш материалдарын, металлды болгаш өске-даа материалдарын чүдүрүп чорударына болдунган хожудаашкынны эң кыска хуусааның иштинде узуткаарын Автомобиль, трактор болгаш көдээ ажыл-агый машина тудуунуң министрствоозунга, Транспорттуң машина тудуунуң министрствоозунга, ССРЭ-ниң Кара металлургия министрствоозунга, ССРЭ-ниң Бияш үлетпүрүнүң министрствоозунга болгаш көдээ ажыл-агыйга дужаалгалар талазы-биле онаалгалыг өске-даа министрстволарга болгаш ведомстволарга хүлээдири.

6. Центросоюз дүжүт ажаап алышкыны белеткээринге болгаш эрттиреринге эргежок чугула барааннарны болгаш материалдарын колхозтарга сөөртүп чедирерин четпес хандырып, а ол ышкаш МТС-терге, совхозтарга болгаш колхозтарга база хову турлагларына үлетпүр болгаш аш-чем барааннарны салдыгдарын багай организастап турарын СЭКП ТК-ның Пленуму демдегеп тур.

Көдээге садыглаашкынны экижидер хемчеглерин алырын болгаш садыг четкиниче ыяш материалдарын, металлды, хол херекселдерин, инструменти-лерин болгаш өске-даа ажил-агый барааннарны сөөртүп чедирер чорукту хандыраарын, а ол ышкаш ажаап алышкын үезинде хову турлагларына үлетпүр болгаш аш-чем барааннарны үзүктел чок садыглаар чорукту организастаарын Центросоюзка, ССРЭ-ниң Садыг министрствоозунга дагыяр.

ТАРАА БОЛГАШ ҮСТҮГ КУЛЬТУРАЛАРНЫҢ АЖААП АЛЫШКЫНЫНГА ТАЛАЗЫ-БИЛЕ

1. Бистин чүрүвүска тараа курлавырларын көвүдедири дүжүттү кыска хуусаада, чидиринг чокка ажаап алырдаңдык уруг хемчээлдин-биле хамааржыр. Организас чок чоруктуң болгаш техниканы багай ажыглааның чылдагаанындан МТС-тер, колхозтар болгаш совхозтар ажаап алышкын ажилдарын узамдыктырып, дүжүттүн улуг чидиринлерин болдуруп турар шак ыңдыг байдал-биле моон сонгаар шыдажып болбас.

ССРЭ-ниң Көдээ ажыл-агый министрствоозунга, ССРЭ-ниң Совхозтар министрствоозунга, партия-совет болгаш көдээ ажыл-агый органның, МТС-териниң болгаш совхозтарның директорларына база колхозтар баштаар черлеринге хүлээдири болза:

а) тарааның сыпка кагжаар чоруун болдурбайн тургаш, дүжүттү культура бүрүзүңге эң-не кыска хуусааларда, чидиринг чокка ажаап алырын хандыраар, ону боттандырарда тарааның быжып турарына контрольно тургузар, ажаап алышкын ажилдарын чогоур өйүндө калбартырын, ажаап алышкынының баштайгы хүнеринде-ле ажыкче бүгү комбайннарны болгаш ажаап алышкынының өске-даа машиналарын кириерин, оларның чогуур техникаг болгаш ажил-агыйжы хандырылганын организастаар.

Тараа культураларының ажаап алышкынын чидиринг чокка чорудар төлөөде, комбайннарның үзүктел чок болгаш бедик бүдүрүкчүлүг ажилдарының хандыраар, оң-биле ажаап алышкын ажилдарын чорударының хуусааларын дыка кызырап дээш ажаап алышкыныга комбайннарны долузу-биле ажааттарына оңа кичээлгенин салыры, комбайн агрегаттарын мергежилди комбайнлар, трактористер болгаш колхозчулар-биле четчелээри, комбайн агрегаты бүрүзүңү ажилын контрольно алыры, партия, совет активниң иштинде үш-беш комбайн бүрүзүңге организакчыларын тускайлап тургузары эргежок чугула. Комбайнериң ажилын чүгле сезонда ажилдап кылганы-биле эвес, харың база оон хүн онаалдаларының күүселдизи-биле, чүгле кестинген гектарларның саны-биле эвес, харын хамыктың мурнунда гектардан бастырып алган тарааның саны-биле үнөп көөр. Комбайндан арыг тарааны алырын хандыраар үш дугаар арыглаашкынны болгаш өске-даа аргаларын калбаа-биле ажилгаар;

б) хөй частаачал районнарның колхозтарына болгаш совхозтарына дүжүт ажаап алышкынын чогуур өйүндө чорудар болгаш чидириниң болдурбас сорулга-биле кезилдени, сарааттаашкыны болгаш тараа бастырылганын эң кыска хуусаалда чорударына аяс хүн бүрүзүн эң-не долу ажыглаар дээш, комбайнны ажаап алышкын-биле чергелештир ажаап алышкынының баштайгы хүнерин-

ден эгелээш-ле бөдүүн ажаап алышкын машиналарын бүрүн ажилдадып кириер, бөдүүн машиналар-биле тарааны кескениниң соонда дораан-на сноптарны баглаарын болгаш оларны хөпээнерге, бөлүктөргө болгаш чышкынарга салырын, мажактарын дырбааштаарын болгаш чымырч, кестинг тарааны сарааттаарын организастаар, МТС-териниң, совхозтарның болгаш колхозтарның молотилкаларының үзүктел чок ажилдарын организастааш, ол тарааны чогуур өйүндө бастыраарын хандыраар;

в) комбайннарны шын эвес таарыштырганындан, сыпты бедик кезеринден, ооргалаашкындан болгаш мажакталышкындан, боткалган тарааны арыгларын болгаш шык тарааны кургадырын чогуур өйүндө чорутпаанындан дүжүттүн чидирин болдурбас дээш ажаап алышкын ажилдарының шынарын шыгыны контролларын ажаап алышкынының баштайгы хүнеринден эгелеп тургузар. Көзүлгөн четпестерин чыйлатпышаан, ажаап алышкын шөлдөрин хүлээп алырын хүн-бүрүдө ыявыла чорудуп турар. Комбайннардан болгаш молотилкалардан кээп турар тарааның шевергич үчдүн организастаар, белеткел пункттарыныче сөөртүрдө болгаш амбарларга дужаарда тарааны шаңга ыявыла деңизилээрин чорудар.

2. Тарымал тооруктуң болгаш өске-даа үстүг культураларының ажаап алышкынын кыска хуусаада, чидиринг чокка чорудар сорулга-биле ажаап алышкын эгелээринге чедир чогуур санныг комбайннарны эде деринер, оларны ажаап алышкынчөк чогуур өйүндө кириерин болгаш хүн онаалдаларын комбайн бүрүзүңү күүседирин хандыраар. Дүргөн кагжаачал үстүг культураларының сыпка үр турарын болдурбайн, оларның ажаап алышкынын чогуур өйүндө чорударыныче онза кичээлгей салыр.

3. Кукурузаның ажаап алышкынын чогуур өйүндө, чидиринг чокка чорударын хандыраарын, аңаа кукуруза ажаап алыр комбайннарны эң долу ажыглаарын, тараа комбайннарны болгаш механизацияның өске-даа чепсек-херекселдерин кукуруза ажаап алырына таарыштыр деринер партия, совет болгаш көдээ ажыл-агый органның, МТС-териниң болгаш совхозтарның директорларына, колхозтарның баштаар черлеринге хүлээдири. Комбайн-биле ажаап алышкын хандыраарына шөлдөргө колхозтарга болгаш совхозтарга сүмөлээри болза, кукурузаның ажаап алышкынын кезилдениң аргазы-биле чорудар болгаш кукурузаның сыптарын баштаары-биле кады шаңнарже болгаш колхозтарның, совхозтарның турар черлеринче сөөртүп чедирер, кукурузаның баштарын сыптан оон соонда адырып алыр.

Кукуруза ажаап алыр комбайннарга таарыштыр кылын херекселдерин чогуур санныгы кылгаш, МТС-терге болгаш совхозтарга 1954 чылдың сентябрь 1-ге чедир бээрин Автомобиль, трактор болгаш көдээ ажыл-агый машина тудуунуң министрствоозунга хүлээдири.

4. Савааны болгаш бокту мал ажылының херегелинге чогуур өйүндө чынып алыр болгаш шөлдөрин аңдарылгага белеткел арыглар сорулга-биле дүжүттү комбайн-биле ажаап алганының соон дый саванын болгаш бокту ажаап алгаш, үндүр сөөртүрүп хандыраар, ол сорулгага чогуур санныг тракторларын, волокушаларын болгаш тыртар дигри күштү тускайлаар. Участок бүрүзүңге савандан болгаш боктан шөлдү арыглары дүжүттү ажаап алганынын соонда беш хүндө орай эвес доозулган турар ужурулг деп доктадыр.

ХӨВЕЦ АЖААП АЛЫШКЫНЫНГА ТАЛАЗЫ-БИЛЕ

1. Колхозтар болгаш совхозтар бо чылын хөвөңи эрткен чылдындан элээн хөйүн тарааннар. Ам чуртка хөвөң курлавырын хөвөң тарылганын ажаарының талазы-биле бүгү ажилдарын чогуур өйүндө, эки шынардыг чорударындан болгаш өстүрүп алган бүгү дүжүттү долузу-биле чынып алырындан бүрүн хамааржыр. Ону боттандырарда, хамыктын мурнунда, хөвөң ажаап алышкынын белеткээринге болгаш өстүреринге мурнуку чылдарга турган четпестерин шийтирленип чыйладыры эргежок чугула, мурнунда чиг-хөвөңи ажаап алырын, кургадырын болгаш арыгларын чогуур өйүндө эвес чорудуп, ажаап алышкын ажилдары орай күске чедир узамдыгып турган, ол чорук дүжүттүн улуг чидиринлерин болгаш чиг хөвөңиң шынарының кудулары болдуруп турган.

Ындыг байдалдык кол чылдагааны болза, хөвөң ажаап алыр машиналарын болгаш өске-даа техниканы багай ажыглааны, хөвөң ажаап алышкынынга ажилдарын багай организастааны болур. Хөвөңи машина-биле ажаап алырын чедир үнөвейин турарының ужурундан хөвөң ажаап алыр машиналарын септелгезин болгаш белеткелди чогуур өйүндө чорутунайын, шөлдөрин белеткээриниң талазы-биле агротехниктиг негелделер сагытшымай турар болгаш бүрүлери ажаап алышкын мурнунда адырары озалдаашкын-биле чорутууну, машина-биле ажаап алышкынының планы чыл бүрүдө күүсетинмей турар. 1953 чылда Таджик ССР-ниң МТС-тери хөвөңи машина-биле ажаап алырының планын чүгле 4 хуу, Туркмен ССР-ниң — чүгле 10 хуу, Киргиз ССР-ниң — 14 хуу, Азербайжан ССР-ниң — 20 хуу, Узбек ССР-ниң — 27 хуу күүсеткен.

2. СЭКП ТК-ның Пленумунуң демдеглээри болза, хөвөң тарып турар республикаларның, крайларның болгаш областтарның партия, совет болгаш көдээ ажыл-агый органның хөвөң ажаап алышкынынга болгаш белеткелдинге колхозтарын, МТС-терин болгаш совхозтарын белеткелдериниң талазына улуг четпестерин бо чылын база-ла болдуруп турар. Колхозтарда болгаш совхозтарда хөвөң кургадыкчыларының, шымылдыг сарайларының болгаш шык хөвөңи кургадыр шөлдөрин тудушкуну деңди багай организастаан. Машиналарын септээриниң болгаш хөвөң ажаап алышкынынга белет-

кээриниң херээ Узбек ССР-де, Туркмен ССР-де, Казах ССР-де болгаш Киргиз ССР-де онза багай болуп турар.

Хөвөң ажаап алышкынынга белеткелде бар четпестерин чыйладыры, хөвөңи механизастыг чымыр чедир үнөвейес чоруктуң фактылары-биле шийтирленип демселди чорударын, хөвөң ажаап алыр машиналарын септелгезин эң дүргөн доозарының болгаш чиг хөвөң ажаап алырынга база белеткээринге хереглээр бүгү материал-техниктиг чепсек-херекселдерин белеткээриниң хемчеглерин алыры ССРЭ-ниң Көдээ ажыл-агый министрствоозунга, ССРЭ-ниң Совхозтар министрствоозунга, хөвөң тарып турар республикаларның, крайларын, областтарның болгаш районнарның партия, совет органның багай айтыр.

3. ССРЭ-ниң Көдээ ажыл-агый министрствоозунга, ССРЭ-ниң Совхозтар министрствоозунга, хөвөң тарып турар республикаларның, крайларның болгаш областтарның партия, совет болгаш көдээ ажыл-агый органның багай айтыр:

а) колхозтарга болгаш совхозтарга дүжүттү машина-биле ажаап алырда хөвөң тартылганын шөлдөрин чогуур өйүндө тускайлап бээр болгаш белеткээр, колхозтарга болгаш совхозтарга херегелетинер санныг хамыктарын чедирип бээрин база хөвөңи ажаап алырының мурнунда бүрүлөр арыглаашкын чорударын организастаар. Хөвөң ажаап алыр машиналарын чогуур санныг мергежилди чоллаачыларын белеткээр болгаш хөвөңи машина-биле ажаап алырының планын МТС-териниң, колхозтарның болгаш совхозтарның долдур база ажыр күүседирин хандыраар;

б) бүгү хөвөңи оон баштарының частып келири билек чогуур өйүндө чынып алырын, ажаап алышкынчөк чогуур санныг колхозчуларын, совхозтарын ажилчыларын хаара тыртарын организастаар болгаш хөвөң чылдагында ажыл нормаларын оларның долдур база ажыр күүседирин чедип алыр;

в) ажаап алышкын, кургадык, арыглаашкын, сөөртүлдү үезинде хөвөң дүжүдүңү чидиринерин болдурбас, күрүнеге колдуунда шилдик, бирги болгаш ийги сорттарның чиг хөвөңи дужаарын хандыраар;

г) колхозтарга чогуур санныг хөвөң кургалыр черлерин, бетонгаан азы шалалаан шөлдөрин, шымылдыг сарайларын тударда, бар кургадыкчыларын септелгезин чорударда ол ажилдарын колхозтарга болгаш совхозтарга сентябрьның 15-тен орай эвесе доозар кылдыр колхозтарга болгаш совхозтарга дуза көргүзөр, элээн шыггаан чиг хөвөңиң үзүктел чок кургадылганын болгаш ону күрүнеге чогуур өйүндө дужаарын хандыраар.

4. Узбек ССР-ниң, Туркмен ССР-ниң, Киргиз ССР-ниң болгаш Казах ССР-ниң хөвөң тарып турар хөй-хөй колхозтарында болгаш совхозтарында хөвөңиң сыптарын орай кышка чедир ховуларга адытырып турар, оон түнелинде күсүк чер аңдарылганы, ховуларын планнаары, кужурланган черлерин туруу дээн ышкаш дараазындагы чылдык хөвөң дүжүдүңү хереглээр сонгарлатынмас чугула өске-даа ажилдар чыл бүрүдө-ле күүсетинмей турар чорукту СЭКП ТК-ның Пленуму шын эвес деп санап тур. СЭКП ТК-ның Пленуму ол улуг четпестерин чыйладыры, хөвөңи ажаап алырын соок дүжүрине чедир узамдыктырбазын, хөвөң сынын массалыг ажаап алырыныче, күсүк чер аңдарылганын чорударыныче, кужурланган черлерин чүп сугтарарыныче болгаш 1955 чылдың хөвөң дүжүдүңү хереглээр өске-даа белеткел ажилдарыныче чогуур өйүндө кириерин негеп тур.

5. Бүгү-ле белеткел пункттарының септелгезин 1954 чылдың август 15-ке чедир доозарын болгаш оларны бо чылдың дүжүдүңү чиг хөвөңи хүлээп алырынга белеткээрин хандыраарын, кургадык шөлдөриниң болгаш белеткел пункттарының шалдаашкынын болгаш асфальтлаашкынын 1954 чылдың сентябрь 1-ге чедир, чиг хөвөңи болгаш тарыыр үрезиннерин шыгжаар чаа складтарын тудушкуну 1954 чылдың октябрь 1-ге чедир доозарын ССРЭ-ниң Калбак хереглел барааннарның үлетпүрүнүң министрствоозунга хүлээдири. Чаа дүжүттүн чиг хөвөңи хүлээп алырынга, шыгжаарына болгаш ажилдап болбаазырадырынга хөвөң заводаларын болгаш белеткел пункттарынын чогуур өйүндө белеткээр дээш оларын тудут материалдары-биле болгаш дерилгелер-биле бирги ээлчегде хандыраар.

ЛЕН-ДОЛГУНЕЦТИН БОЛГАШ КОНОПЛЯНЫН АЖААП АЛЫШКЫНЫНГА ТАЛАЗЫ-БИЛЕ

1. СЭКП ТК-ның Пленуму 1953 чылда лён болгаш конопля тарып турар элээн хөй республикаларга, крайларга болгаш областтарга лённуң болгаш конопляның ажаап алышкынының болдурар аргажок узамдыканын демдегеп тур. Кострома областы колхозтарына лённу дыдары 65 хүнүн дүргүзүндө, Киров областы болгаш Литва ССР-ниң—80 хонукта үргүлчүлүн, конопляны аңгылап сортаары Курск областы колхозтарына 60 хүнүн дүргүзүндө, Пенза областы—75 хүнүн дүргүзүндө үргүлчүлүн. Лённу болгаш конопляны бастыраар, чадар болгаш шыгыдар, чадыныкыдан колпар болгаш шыгыдышкындан эмгелеп алыр талазы-биле ажилдар мырнай-ла болдураар аргажок узамдыкан. Лённу болгаш конопляны ажаап алыр, бастыраар болгаш баштайгы болбаазырадылганын кылар талазы-биле МТС-терде болгаш колхозтарда бар машиналар четпес ажыгалтынып, дүжүттү кургадыр болгаш шыгжаар оран-савалар багай белеткетишип турган.

Бо чылын лён-долгунецти болгаш конопляны ажаап алырынга белеткел элээн хөй республикаларда, крайларда болгаш областтарда база багай чорутуруп турар. Лён болгаш конопляны ажаап алырынга белеткел Смоленск, Псков, Калинин, Курск областтарда, Мордва АССР-де болгаш Литва ССР-де онза багай чоруп турар.

(Уланчымы дараазында үнө).

Номчулга конференциясы

Таяды районда Калинин атты колхозка көздө ажал-агы мурнакчыларын дуржулганын дугайында номчулга конференциясы болуп өткөн. Ол конференциянын аялыгы Бай-Хаак МФС-тиң кол зоотехниги Эш Быков, «Кызыл партизан» колхозтун зоотехниги, СССР-ниң Дээди Советиниң депутаты эш Нурдина, Калинин атты колхозтун зоотехниги Эш Дымчакова, ол колхозтун даргалары болгаш мурнакчы малчынары киришкен.

Район библиотеканын эргелекчи эш Анциферова, СЭКП райкомунун библиотеканын эргелекчи эш Чешуина олар номчулга конференциясына белеткелди эки организастаннар. Олар болза, колхозчулар ортузунда көздө ажал-агы литератураны тардырып, чурттуң, обустарын, районун мурнакчы малчынарын дуржулганын неперелерин, СЭКП ТК-ның сентябрь болгаш февраль-март Пленумнарын шийттирлерин пропагандаларын конференциянын сорулганы кылды тургузганнар.

Конференцияга белеткел үезинде библиотекалар эргелекчилери эштер Анциферова, Чешуина олар мал ажалын фермаларына, малчынар турлагаларына чорганнар. Олар малчынарын аялдап, чурттап турары көрүп, оларга бөсөдаларын болгаш жорукталарын кылды берип, оларын ажалын дуржулгаларына белеткелди турганнар.

Номчулганын Калинин атты колхозка болган конференциясына «Кызыл партизан» колхозтун малчынары-биле кады 40 ажыг кизи олчурышкан. Мийбестиги улуг малдын баш санын өстүрери болгаш оон продуктудуун бедидерин дугайында илеткелди зоотехниги эш Быкова кылган. Ол болза, Кострома областын «Караваево» совхозунун мал ажалын улуг продуктулуунун, оон малчынарын дуржулганын дугайында, шак ыдык мурнакчы ажал-агыларнын деңгелине чедер няити сорулган онзалап чугаалаан.

Оон ынай эш Быкова ол ийи колхозтарын малчынарын ажалын чугаалаан. Колхозтарнын кайбызын:

да-даа үрелди ажылы четпес чорутуңан. Мал ажалын хун чорумун сагывай, мал кажаларнын шынарын экижитпей, кышкы үерге чем-сууруну чедштир белеткевейн турган фактылар бар. Ол ышкаш өске-даа четпестерин шүгүмчүлөшшашаан, мал ажалын продукттулуун бедидерин талазы-биле ол колхозтарнын практиктиг сорулгаларына конференциянын киржикчилериниң кичээгин илеткелди угландырган. Инкерттин сымталы уксазын сайзырадыр. Оон улуг ажыктын «Революциянын чалбыжы» колхозтан көрүп болур. Ында сымталы уксазын бедидер бо черин инкерттердин ийи дапкыр хей сүттү берип турарын ол бүзүредип чугаалаан.

Хой бакын өстүрелин база оон продуктулуун бедидерин дугайында илеткелди «Кызыл партизан» колхозтун зоотехниги эш Нурдина кылган.— Бистин «Кызыл партизан» колхозу вустун малчынары хой малдын продукттулуун бедидер дээш сонуургалдыг аялдап келгенер. Чедикшиктерин даа болган. Каракуу уксазын өстүргөн. Оон колхозтун орулгазы улгаткан. Амгы үеде нарын чинге дуктук хойларын уксазын өстүрелин үрелди ажалын ол колхоз чорудун турар. Оон түнелде хойун продукттулуу улам өсөр—деп, ол чугаалаан.

Илеткелдер соода малчынар боттарынын саналарын берилешкен. Олар ажылды дуржулганын сорулганнар. Кадарчы эш Ноокай 645 баш хойлардан 719 чугаанарын канчап ажаап алганын чугаалаан. Калинин атты колхозтун хойжулары эштер Нордул, Лопсанчап, «Кызыл партизан» колхозта эш Залуцкая, Калинин атты колхозта эш Лель олар боттарына хойжулаан хааванарын канчап ажаап, азырап турарын чугаалааннар. Бо чылын эш Залуцкая хаван бүзүрүндөн 14 хаван оолдарын алган, а чыл төнүзүнгө чедир 20 чедир аларын ол хүлүзгөн.

Номчулга конференциянын киржикчилери көздө ажал-агы литератураны алган. Олар колхозтар библиотекаларын база-ла номчулчулары болуп турарлар.

С. ТУШКОВ.

Чжоу Энъ-лайнның Неру-биле чугаалажышының дугайында дыңнадыг

ДЕЛИ. Июнь 28-те Индиянын информация бюрузу Чжоу Энъ-лайнның Неру-биле чугаалажышкынарын дугайында каттышкан медегелдиниң долу бижимелин дамчыткан.

Кыдат Улус Республиканын премьер-министри болгаш даштыкы херектер министри дээрги Чжоу Энъ-лайн Индий Республиканын премьер-министри болгаш даштыкы херектер министри дээрги Джавахарлал Неру-нуң чалааны-биле Делиге чедип келген. Ол аңа үш хун дургузунда саадаан. Ол үениң дургузунда ийи-премьер-министрлер Индияга болгаш Кыдатка нитизи-биле сонуургангы болуп турар хей айтырылганын чугаалажып көргөннер. Ылангыя, Мунру-Чөөн Азияга тайбынны тургузарынын перспективаларын болгаш Женева чөвүлел хуралында Индий-Кыдатка хамаарышкан болушкуннарын чорудулганын олар чугаалажып көргөннер. Индий-Кыдатка байдал Азияда болгаш бүгү делегейде тайбынга амыдыралчы чугула ужуру-уткалы болуп турар, ыччангаш премьер-министрлер Женевада салып турар күженишкенини чедикшиктерин болурунче сеткилдик ханызындан чүткүп турарлар Женевада чугаалажышкынарга тайбынчалдыг талазы-биле чедип алдындан элзи депшилген олар сеткил ханышкыны-биле демдеглээннер. Чоокуч келир үеде ол күженишкенин чедикшиктер чедир болгаш ол районун проблемаларын политика талазы-биле шийттирлери оон түнелди болур дээрзинге премьер-министрлер сеткилдик ханызындан идегер турарлар.

Премьер-министрлер аразына чугаалажышкынар болза, Женевада болгаш өске-даа черлерде болганын турар тайбын таарыштыргалары улган күженишкенинге болдунар-ла бүгү аргалар-биле ийди бээр сорулгалы болган. Оларнын кол сорулганы болза, бот-боттары биле-даа, өске-даа чурттар-биле кады ажалдап тургаш, тайбынны камгалаарына ийди бээр төлөздө, оларнын кайзыны-даа бодалдарын улам тодаргайы-биле билип алырына чедери болуп турган.

Ийи чурттарнын аразына харылааларын тодаргай ужурут тодаргай принциптерин тайылбырлаан дуржулганын Индия биле Кыдат чоукта чаа чарган. Ол принциптер мооң алаанда:

- 1) Девискээр талазы-биле бүдүн турар чорукту болгаш бот эргени кайы-кайзынын хүндүлежери;
  - 2) Халлашпазы;
  - 3) Бир-бирээзиниң иштики херектеринге чаржалашпазы;
  - 4) Дең эрге болгаш бот-боттарына ажыктыг кылдыр чорук;
  - 5) Тайбын кылы турары.
- Премьер-министрлер ол принциптерин басыктаан болгаш оларын Азиянын өске чурттары-биле оларнын харылааларына, а ол ышкаш делегейде өске-даа кезектеринге аялгайга чогуур деп бодалды илереди турарлар. Бир эвес ол принциптер чедир аңгы-аңгы чурттарнын аразында харылааларга эвес, харын черле бүгү улустар аразынын харылааларына ажылатынып болур апараз, олар тайбынны болгаш айыл чок чоруктуң бажыг сууру болуп апарлар; ыччанга амгы үеде туруп турар коргушкуннар болду.

(СЭТА).

Чжоу Энъ-лайнның Делиден үнүкени

ДЕЛИ. Кыдат Улус Республиканын курунениң административтик чөвүлелин эрген Чжоу Энъ-лайн июнь 26-да эрмен Делиден Рангунче ужуду үнүкен деп Делинин радиоу дыңнаткан. Аэродромга ону Неру, даштыкы дипломаттыг төлө черлериниң башчынары, үш чүүл шериглерниң командьакчылары болгаш өске-даа бедик дужалардыг кижилер үдзүнер. Президентини оон шериг херектериниң талазы-биле секретары төлөздөн. Аэродромга хүндүлүг таныылады тургускан турган. Хөгжүм Индиянын болгаш Кыдат Улус Республиканын гимнерин ойнап ужузаткен. Чжоу Энъ-лайн Индиянын кура-чүл компаниянын тускай самолётуна ужуду үнген. Ону Индиянын даштыкы херектер министрствозунун чингине секретары Пилла үдөп чорур.

(СЭТА).

Күш-ажылдың делегей организациясынын 37-ги конференциясынын халдынганы

ЖЕНЕВА. Күш-ажылдың делегей организациясынын 37-ги конференциясы июнь 24-те доозулган. Конференция төлөврлг дыштанылгаларын дугайында айтырыны талазы-биле сүмөлдөгени хүлээп алган. Ол сүмөлдөгени өзүгаар ажылчы чоннар чамдык категориялардан аңгыда чыл бүрү төлөврлг дыштанылгаларнын эргезин ажылар ужурут.

(СЭТА).

Женева чөвүлел хуралында

Вьетнам Демократтыг Республиканын төлөлеринин дыңнадыгы

ЖЕНЕВА. Вьетнам Демократтыг Республиканын Женева чөвүлел хуралында төлөлериниң дыңнадыгы парламенттин, ында чугаалап турары болза:

«1954 чылдын июньнун 24 болгаш 25-те бир талазыдан Патет-Лаонун улустуң хостала армиязынын болгаш Вьетнам улустун армиязынын төлөлекчилери, база өске талазында француз-ляотан армиянын төлөлекчилери Женева чөвүлел хуралынын Индий-Кыдат талазы-биле июнь 19-тагы шийтиринде көрдү-

генин өзүгаар Женевага ужурашканын. Ында алдынган медегелер киржикчилери хун айтырын аялдап кылды турарлар. Дамчыдып турары-биле алырга, ол чөвүлел хуралдарнын байдалы сеткилдик ханызындан болуп турган. Чувениң жуурун дыңнап билген бөлүктөрдүн медегелерин барымдалаап көөрге, чугаалажышкына Индий-Кыдаттың бүгү чурттарына эзелет өзүгаар холбажы турган».

(СЭТА).

Ак бажыңга болган эрменги шайлаалга Черчилльдин медегели

НЬЮ-ЙОРК. Ассошиэтед Пресс агенттигиниң корреспондентини Скалиниң Вашингтондан дыңнадып турарын өзүгаар алырга, Ак бажыңга конгресстин башчынары киришкен эрменги шайлаалга чүве чугаалаш, Черчилль болза, «америк даштыкы политиканын шындыгы-биле шүгүмчүлдөн чоукта чаагы чугаазы күрүне департаментиниң бедик дужаалдыг төлөлекчилериниң кылдык-танышкынын чугаалажып көрүүшкенин хайныктырган даштыкы херектер министр Иденин боудунуң бүрүнү-биле деткип турарын тодаргайы-биле билидирген».

Дыңнадылар өзүгаар алырга, «Россия-биле тайбын кады турарынын» дугайы «англин политиканын эчис сорулганын» дугайы ышкаш кылдыр Иденин демдеглээн оон сеткилинге таарымчалыг болган дээрзин Черчилль медеглээн. Мээң бодалым-биле алырга, ол эки чугаала-

латынган-дыр» деп Черчилль чугаалап. Дыңнадылар өзүгаар алырга, Совет Эвилели-биле «тайбын кады турарын» хандырып болур кылды алыр төлөздө, шериг талазы-биле эжишкелер болур Каттышкан Штаттар болгаш Англия күштүг болгаш серемчелдиг болуп хөвээр арттар ужурут деп Черчилль чугаалаан деп Скали оон ынай үргүлчүлөп бижээн.

Ол бажыңга болган эрменги чемге алурушкан сенаторларнын өстөрмө чөвүлел чугаалажышкына чоруда, берге чугаалажышкына чоруда, ры дээр, база чамдык чурттарнын аразына санал-оналдар талазы-биле каржышынар кезелде бар турар болза-даа, Каттышкан Штаттар болгаш Англия харылаалыг аялдап ужурут» деп Черчилль чугаалаан деп Ассошиэтед Пресс агенттигини оон-даа мурунда дыңнаткан турган.

(СЭТА).

Гватемала армиязынын командьаларынын дыңнадыгы

НЬЮ-ЙОРК. Юнайтед Пресс агенттигиниң корреспондентиниң Тегусигальпадан (Гондурас) дыңнатканын өзүгаар алырга, бо үеде чедир болуп келген тулчушкуннарга армия эжелекчилери «тулчушкуннар ам-даа үргүлчүлөп турар чер болур» Чикимала деп сектордан аңгыда өске бүгү секторлардан ап оттаан деп гватемала армиязынын командьаларынын дыңнадымында айты турар.

«Ол агрессия амгы тургустууну келген онза байдалда шийттирлгип сегиржип алышыкчы киреринче

армияны хайныктырган» деп дыңнадыг чугаалап турар. Чикималаже болгаш Сакапа жаш аарышкынарын күштүг агаар халдашкынарын дугайында дыңнадып турар. Ийи самолёттар Сакапанын кырынче 100—фунтулуг 30 бомбаларын октап, «камааты чоңун иштинде дыка хей кижилерин өлтүргөн болгаш улуг үргөдүшкенини таварыштырган». Бир самолёт Гватемалаже халлашкыны кылган. Ийи херэеже кизи өлтүргөн, элээн каш кизи балыгданган.

(СЭТА).

Гватемаланын президентини Арбенстин албанындан дүшкени

НЬЮ-ЙОРК. Ассошиэтед Пресс агенттигиниң корреспондентиниң Тегусигальпадан дыңнадып турарын өзүгаар алырга, Гватемаланын президентини Арбенс июнь 27-де радио дамчытыр чүве чугаалааш, боудунуң албан-дужаалындан дүжүп бергенин

болгаш чазакты удурттур ажылды Гватемаланын чепсектиг күштериниң кол командьалакчы полковник Карлос Эдрик Диаска шилчидип бергенин медеглээн.

(СЭТА).

Австрияда өртөктер улгадышыкынага удурланышкы

ВЕНА. Австрияда өртөк-үне өзүлденинне удур ажал-төлөврлг бедидерин дээш шимчээшиниң калбарып турар. Июнь 21-де өртөк-үне өзүлденинне удур Зальцбургка ажылчы чоңнарнын массалыг чыксаалы болган.

Можу чаазанын бажынынын баарына митинг болган. Зальцбургтун австри профвилелдер каттыжышкынынын секретары Хорак митингиниң киржикчилерине чүве чугаалап тургаш өртөк-үне өзүлденин Австриянын ажылчы чоңнарын дыңнадыла аар-берге байдалын дыка баскыраткан деп медеглээн. Улус хергелелинги бараанарына өртөк-үне улгадышыкынын буруулдарын

харысалгаже кирерин ол кыйтырган. Митингиниң киржикчилери профвилел чангыс эвиниң фракциянын саналы өзүлгөө резолюциянын бир үн-биле хүлээп алган. Ында чугаалап турары болза: австри профвилелдер каттыжышкынын улдуулгазы чазак өртөк-үне кажан кудуладир хүлээлгелинниң хуусаазын доктаадыр ужурут. Бир эвес чазак австри профвилелдер каттыжышкынын негелденн хүлээлгезин ажалын аңгы өртөк-үне кудулашкынын чедип алыр дээш демселдин бүгү аргаларын аялдап апар.

(СЭТА).

Италияда ажал соксадышыкы

РИМ. Ажал төлөврлг бедидерини болгаш күш-ажылдың байдалын экижидерин дугайында негелделерин деткири-биле бүгү Италияда ажал соксадышыкынын үргүлчүлөп турар. Металлургия үлетпүрүнүң ажылчы чоңнары 24 шактыг ажал соксадышыкынын чоруткан, аңаа ажылчы чоңнарын 20-ден 100 чедир ужузу киришкен.

Электростанцияларын ажалчы

чоңнары июнь 23-те ийи хүнүң ажал соксадышыкынын эгелзэн. Флоренцияда хоорайны бүгү үлетпүр бугурулгелериниң ажылчы чоңнары киришкен бүгү-нитинин ажал соксадышыкынын чарлатынган. Пиво заводтарынын ажалчы чоңнары 48 шактыг ажал соксадышыкынын чарлаан.

(СЭТА).

Баодайжы Вьетнамда политиктиг байдал

ПАРИЖ. «Франс-Суар» солунун Сайгонда корреспондентиниң июнь 22-де парлаан медегелинде болза, баодайжы Вьетнамда шериг-политиктиг байдалдың чидиленип турарынын дугайы херечилер турар.

Баодайжы армиянын дүргөн сандалап турарынын дугайы автор бижип турар. «Хоорайларда дыка хей эр кижилер мобилизациядан ойталап турар... Күрүне аппаратында

албан-хаакчыларнын ортузунда Вьетминин (Вьетнамдык) саялдары өзүп турар, а чамдык кижилер хөви чок чорун Сайгонун болгаш Ханойнун кудуларындыла бажынынын чарлап чарлап чорурлар».

Баодайжы Вьетнамда «бүгү нийиниң сандараашкынын» тургустууга деп корреспондент айтып турар.

(СЭТА).

Харысалгалыг редакторнун оралакчысы М. Н. ЛЮНДУП.

Белеткелди хожудаткан

Нийтиниң продукт алуун хөгжүдери, оон продукттулуун бедидеринге улуг ужуру-дузалагы мал чемнерин чогуур хуусаада бүрүн белеткел алыры онза чугула болуп турар. Ындыг турбуже, Кызыл районун «Черби» колхозу сизен ажаап алышыкынага белеткелдин кончуп чыгып чоруткан.

Сизен кезер 3 мишиналар, 2 дыр-баш септетимиз. Июнь 25-ке чедир колхоз сизен кезер машиналарын 10 кезек бизин салдып алган боордан башка, тодаргай ажал чорутпаан. Колхоз баштаар чери мал

чемнерин белеткел алырынын ажылы планын кылбаан. Колхозта сыртатынмаан сизен кезер хол каддырлары чүг-ле 10 бар. Дөжү, маска, шалыш дээр ышкаш херекселдер мынчага чедир чок. Мал чемнериниң белеткелдиниң күүсүн чогуур хуусаада делдүүлүп күнесидир сорулга-биле ар-дел баштаар чериниң даргазы эш Никитин, партия организациясынын секретары эш Сандый доп-дораван тодаргай хемчеглерин ап чорудар ужурут.

Е. САНДЫКЧАП.